

JŪRATĖ PAJĖDIENĖ

Lietuvių kalbos institutas
 juratepajediene@gmail.com

Samplaikų *kiek kartų, kuo metu* vartoseną: sintaksinė neapibrėžtumo laike raiška

16–17 a. lietuviškuose raštuose su neapibrėžtumu laike susijusiuose kontekstuose buvo vartojami ne vien tik prijungiamieji sakiniai su bendrosios laiko reikšmės jungiamaisiais žodžiais *kad, kada, kaip*, bet ir laiko sakiniai su specialiai neapibrėžtumą ir atsitiktinumą išryškinančiais žodžiais *kiek kartų, kuo metu*. Šiems laiko sakiniams būdinga speciali – neapibrėžtumo ir tikėtinos veiksmo galimybės (plg. Kortmann, 1997) reikšmė. Nurodyto laikotarpio raštuose laiko sakiniai su jungiamuoju žodžiu *kiek kartų* gana reti, bet šio tipo sakinių esama *Wolfenbüttelio postilėje* (1573), Jono Bretkūno *Postilėje* (1591), Mikalojaus Daukšos *Postilėje* (1599) ir Konstantino Sirvydo *Punktuose sakymų* (I - 1629, II - 1642). Šiuose pamokslų rinkiniuose laiko sakiniai su *kiek kartų* dažniausiai vartojami nusakant 1 Kor 11,25 ir/ar 26 eilutes, plg.:

tai darrikite kiek kartų walgifite ir gierfite ant atminima mana WP 284_r,
Tatai dariket / kiek kartu ta gerfite / ant mana atminimo. BP I 359₂

ir

Kiek kartu walgifite donų tu ir ifch kelika gerfite. fmertį wešpates <←f> fakifite ik attais. WP 130_v₁₃
Kiek kartu tieg walgifite duonu tu / ir kupku gierfite / fmerti Wiešpates ápfákifite. PS II 84₂₅₋₂₆
ilekroć będziećie ten chleb iedli / y kielich pili śmierć Pańfką będziećie opowiadali. PS II 84₂₅₋₂₆

Laiko sakinių su jungiamuoju žodžiu *kuometu* esama Bretkūno ir Sirvydo parengtuose pamoksluose. Persakant Šventojo Rašto eilutes sakiniai su *kuometu* buvo vartojami Baltramiejaus Vilento *Euangelijose bei Epistolose* (1579), bet šio jungiamojo žodžio atsisakyta Bretkūno *Postilėje*. Šiame šaltinyje laiko neapibrėžtumo raiškai pasirenkami sakiniai su jungiamuoju žodžiu *kada* (plg., pavyzdžiui, Lk 8,13 eilutės raišką sakiniiais *Tie potam kurie ant ūlqs / tie jra / kurie kũ metu ifchgirft prighima fu linxfmibe βodi* VEE 37₂₃ ir *Potam kuri ant olos / tie ira / kurie ka da ifchgirft / prijim / fu linxfmibe βodi* BP I 241₄) arba bejungtukiai dalyviniai sakiniai (plg. Lk 8,5 eilutės raišką sakiniiais *Ifcheia feieges ffetu fieklas sawa / a kũ metu ffeŷa nekuri pũle pas kiele / ir buwa paminta* VEE 37₄ ir *Ifcheia fæiæias Sætu fekeli sawa / ir feiant iam nekuri pole pas klair ir tapa paminta* BP I 239(238)₇).

Pranešime detaliau bus aptariama laiko sakinių su *kiek kartų* ir *kuo metu* raiškos ypatybės įvairiuose 16–17 a. lietuviškuose raštuose bei šio semantinio modelio laiko sakinių atitikmenys dabartinėje lietuvių kalboje.